

Отримано: 13 березня 2018 р.

Прорецензовано: 15 березня 2018 р.

Прийнято до друку: 19 березня 2018 р.

e-mail: nickolayeva-31@ukr.net

DOI: 10.25264/2519-2558-2018-1(69)/2-58-61

Ніколаєва І. В. Американський вимовний стандарт та регіональні типи американської вимови. Наукові записки Національного університету «Острозька академія»: серія «Філологія». Острог : Вид-во НаУОА, 2018. Вип. 1(69), ч. 2, березень. С. 58–61.

УДК 811.111.2'282.3(73)

Ніколаєва Ірина Василівна,

Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана, м. Київ

АМЕРИКАНСЬКИЙ ВИМОВНИЙ СТАНДАРТ ТА РЕГІОНАЛЬНІ ТИПИ АМЕРИКАНСЬКОЇ ВИМОВИ

Стаття присвячена проблемі вимовного стандарту в американському варіанті англійської мови. Розкривається залежність варіативності американської вимови від соціально-територіальних та освітніх характеристик вимови. Мовлення освіченої частини суспільства розглядається як стандарт. Аналізуються три типи стандартної вимови: Південна, Північна та вимова Мідленду. Зразком американської вимови визнається мовлення дикторів радіо і телебачення, представлено загальноамериканським типом вимови.

Ключові слова: вимовний стандарт, національний та регіональний стандарт, вимова, регіональні та соціальні відмінності, варіативність.

Николаева Ирина Васильевна,

Киевский национальный экономический университет им. В. Гетьмана, г. Киев

АМЕРИКАНСКИЙ ПРОИЗНОСИТЕЛЬНЫЙ СТАНДАРТ И РЕГИОНАЛЬНЫЕ ТИПЫ АМЕРИКАНСКОГО ПРОИЗНОШЕНИЯ

Данная статья посвящена проблеме произносительного стандарта в американском варианте английского языка. Раскрывается зависимость вариативности американского произношения от социально-территориальных и образовательных характеристик произношения. Речь образованной части общества рассматривается как стандарт. Анализируются три типа стандартного произношения: Южное, Северное и произношение Мидленда. Образцом американского произношения признается речь дикторов радио и телевидения, представленная общеамериканским типом произношения.

Ключевые слова: произносительный стандарт, национальный и региональный стандарт, произношение, региональные и социальные различия, вариативность.

Iryna Nickolayeva,

Kyiv National Economic University named after V. Getman, Kyiv

AMERICAN PRONUNCIATION STANDARD AND REGIONAL TYPES OF THE AMERICAN PRONUNCIATION

This article is devoted to the problem of the pronunciation standard in American English. It reveals the fact that the variation in American pronunciation depends on social, regional features in pronunciation. The question of standard pronunciation is considered from the second point of view – educational.

The standard of American English is the General American pronunciation of radio and TV announcers. This study analyzes pronunciation of the radio and TV announcers, which is supposed to be characterized by the presence of a certain pronunciation standard. The association of speakers in certain sociolinguistic communities can vary depending on the territorial specifics and depend on whether the sociolinguistic community is non-regional or regional.

Types of pronunciation are analyzed as to be not fixed and unchanged, but which allow many linguistic variables which are used (consciously or not) when adapt to the changed social situation in which the speakers turn out to be. American English is examined as a complex unity of some hypothetical, national pronunciation norm, regional standards of educated sections of society and dialects of less educated, lower social groups. The regional standard is analyzed as a variant of the national standard. Classification of regional standards and the definition of a standard recognized by almost all linguists is described. The features and areas of its usage are characterized.

Key words: pronunciation standard, national and regional standard, pronunciation, regional and social differences, variation.

В ході аналізу теоретичної літератури з питання проблеми вимовного стандарту в США виявилася деяка обережність лінгвістів у визначенні та характеристиці поняття вимовного стандарту.

Метою роботи є дослідження та аналіз проблеми вимовного стандарту в американському варіанті англійської мови.

Актуальність представленої статті визначається нагальною потребою розкриття залежності варіативності американської вимови від соціальних, територіальних та освітніх характеристик вимови.

Вивчення питання вимовного стандарту в США представлено у роботах таких дослідників як У. Лабов, Д.А. Шахбагова, Т.У. Шевченко, В.Н. Ярцева, А. Назарова, С.Личаная, J.C. Wells.

При визначенні усталених і визнаних форм мови термін «стандарт» в роботах українських авторів, як правило, не вживається. Цьому поняттю у вітчизняній літературі відповідає поняття норми, яка представляє собою «сукупність найбільш стійких традиційних реалізацій мовної системи, відібраних і закріплених у процесі суспільної комунікації» [2, с. 337]. На рівні звукової системи мови норма визначається як відпрацьована форма єдиної літературної мови, яка підпорядковується законам і правилам і тому прийнята в певному мовному колективі [3, с. 20].

Вітчизняні автори визнають стандартною ту вимову, яка регулюється орфоепічною нормою (або вимовною нормою, або вимовним стандартом), а та, в свою чергу, визначає інвентар варіантів, межі варіювання, а також прийнятні і неприйнятні варіанти вимови.

Важливо відзначити, що стандарт включає в свій інвентар вимовні форми, які відображають основні тенденції в вимові. Це вимова, яку використовують освічені люди і яка є типовою для дикторів радіо і телебачення; вона зареєстрована в вимовних словниках як «правильна», «коректна».

При визначенні поняття «мовний стандарт» сучасні американські лінгвісти відчувають труднощі і вживають термін «стандарт», як правило, по відношенню до усталених форм писемного мовлення [5, с. 6]. Так, стандартний американський варіант англійської мови визначається як форма, що включає в себе ті варіанти мови, які є національно прийнятими: національну письмову мову зі своїми стилями і майже всі регіональні форми розмовної мови, які не порушують канон писемної мови. При цьому існують труднощі визначення вимовного стандарту, однак визнається його існування.

Проте, Дж. Хартман в передмові до словника DARE зазначає, що американська англійська, якою говорять диктори радіо і телебачення, розвивається як «неофіційна норма» (informal norm), хоча вона і не має тієї ж сили і визнання, як RP (Received Pronunciation) в Англії.

Подібну думку висловлюється в роботах Д. Престона і Р. Шая, які визначають мовний стандарт як фіксовану, усталену і визнану норму мови, що служить зразком, за яким всі мовці моделюють своє мовлення. При цьому, визнаючи існування стандарту, автори відзначають, що більшість мовців на американській англійській використовують у своєму мовленні як стандартні, так і нестандартні вимовні форми. І, виявляється, легше виявити форми, які не є стандартними, ніж охарактеризувати сам стандарт. Зауважимо, що різниця між стандартом і нестандарт не має нічого спільного з різницею між формальною і розмовною мовою, так як стандартна англійська має і розмовні, і офіційні варіанти.

Труднощі у визначенні вимовного стандарту викликає той факт, що не існує ідеальної і досконалої форми мови, до якої б прагнули всі мовці. У пошуках стандарту люди повинні виходити з того, що будь-який стандарт складається з реального розмовного його використання будь-якої групою людей.

При визначенні стандарту слід враховувати наступні положення, висловлені різними лінгвістами:

- 1) мова є стандартною, коли вона є загальнопринятною в повсякденному використанні серед людей;
- 2) мову неможливо піддати точному виміру, і не існує абсолютного стандарту вимови. Вимова варіюється від регіону до регіону, від класу до класу, від особистості до особистості, відповідно піддаючись регіональним, соціальним і індивідуальним відмінностям. Існують лише варіанти, які прийнятні в країні, і ті, які не прийнятні. Іншими словами, стандартна вимова не є фіксованою і незмінною.

Стандарт визначається, виходячи з двох точок зору: 1) географічної; 2) соціальної. У процесі становлення географічного стандарту мови вибір падає на мову жителів якого-небудь одного району чи населеного пункту, згодом ця мова стає зразковою. Жителі певної країни починають розглядати певну місцевість як центр їх національного життя і культури (наприклад, стандартний французький діалект Парижа).

В Америці склалася інша ситуація. Тут не може бути вибрано певне місто або район в якості джерела стандартної мови. У них немає визнаного місця або центру національного життя і культури, і, отже, вони не піднімаються до позиції стандарту мови будь-якого міста чи штату.

При відсутності місцевого географічного стандарту можна поставити питання про стандартну мову країни в цілому. Однак в США також не можна говорити про єдиний вимовний стандарт. У США існує національний стандарт і кілька регіональних стандартів американського варіанту англійської мови, чії норми можуть конфліктувати один з одним. Пояснюється це історичним збереженням деяких регіональних відмінностей, що забезпечувалося великою відстанню між ранніми центрами поселень, а також сильним розходженням між колоніями. Мова будь-якого американця має риси, які дозволяють включити її в широку класифікацію вимови: східну, західну або південну. У більшості мовців місцеві характеристики є більш показовими.

Отже, в якості підсумку обговорюваної тут проблеми необхідно відзначити, що аналіз літератури переконує нас в тому, що більшість американських і вітчизняних лінгвістів більш схильні до вичленювання так званих регіональних стандартів, які можуть розглядатися як прийнятні вимовні норми в даному конкретному ареалі, як варіанти національного стандарту, які мають з ним більше схожих рис, ніж відмінностей. Іншими словами, регіональний стандарт має більше рис, які постійно присутні в нормі, ніж тих, які знаходяться в суперечності з нею.

Питання стандартної мови може бути розглянуто і з другої точки зору – соціальної або освітньої. Адже саме мова освіченої частини суспільства має право на розгляд в якості стандартної.

Тут здається доречним представити думку соціолінгвістів, які відзначають тісний взаємозв'язок соціальних характеристик мови з територіальними [1, с. 112]. Соціальні особливості мови так чи інакше виявляються тільки на тлі регіональних особливостей вимови, і говорити про чисто соціальні типи вимови навряд чи можливо. Тому вітчизняні соціолінгвісти кажуть, як правило, про соціально-територіальні типи вимови, маючи на увазі первинність регіональних рис щодо соціальних особливостей вимови. Відомо, що чим вищий соціальний статус і рівень мовця, тим менше в його мові регіональних рис. Однак територіальні особливості вимови притаманні практично всім носіям мови [4, с.45].

Багато робіт соціолінгвістів знаходяться під впливом соціологічного вивчення мови, мета якого – розуміння ролі вимови як соціолінгвістичного маркера. Термін, який використовується для вимови, яка характеризує мовлення цілої соціальної групи, що говорить в певному стилі, називається соціолектом. Соціолект розглядає мовця як члена певної соціальної групи, наприклад, можна говорити про соціолекти в мові дикторів засобів масової комунікації. Відомо, що професія, вік і стать мовця, що визначають соціальний статус людини, його соціокультурний рівень, впливають на мовленнєву поведінку людини. Однак основним стратифікуючим фактором, безумовно, є рід занять, тому що статус людини визначається саме його діяльністю, функцією в суспільстві.

В даному дослідженні аналізується мова дикторів радіо, яка, як передбачається, повинна характеризуватися присутністю певного вимовного стандарту. Об'єднання мовців в певні соціолінгвістичні спільноти може варіюватися в залежності від територіальної специфіки та залежати від того, чи є соціолінгвістичне співтовариство нерегіональних або регіональним.

Типи вимови не є фіксованими і незмінними, а допускають багато лінгвістичних змін, які використовуються (свідомо чи ні) при адаптації до зміненої соціальної ситуації, в якій опиняються мовці. Зміна соціальних факторів включає такі деталі,

як відносний статус мовця і слухача, близькість їх знайомства, мета зустрічі. Однією з реакцій мовця може бути ступінь неформальності прийнятого стилю мовлення.

Таким чином, американська англійська – це складна єдність якоїсь гіпотетичної, національної вимовної норми, регіональних стандартів освічених верств суспільства і діалектів менш освічених, нижчих соціальних груп. Регіональний стандарт є варіантом національного стандарту.

Підводячи підсумок, відзначимо, що стандарт – це термін, який використовується в соціолінгвістиці для співвіднесення з престижним варіантом мови, якою розмовляють всередині мовного співтовариства, який використовується у пресі та є найприйнятнішим у навчальній практиці, в тому числі для викладання рідної мови і для навчання іноземців. Це вимова, на якій говорять освічені люди, тобто асоціюється з вимовою людини, що має високий професійний статус: саме цей тип вимови використовується в засобах масової комунікації. Таким чином, стандарт не належить ні до однієї території, і його носії можуть говорити з «регіонально-стандартним акцентом», що є нормою для даної території.

Велика варіативність в сучасній американській вимові є результатом лінгвістичних змін через соціальну і регіональну варіативність. Ця ситуація ускладнена фактом історичного переміщення американської англійської, міграцією і мобільністю його носіїв. Соціальні та регіональні варіанти, що існували в британській англійській, змішувалися один з одним і з іншими мовами, породжуючи американський варіант англійської мови.

Вимова американської англійської почала складатися в XVII в. як змішання сучасних форм британської англійської того часу, але не всі регіональні варіанти були рівно представлені. Перші колоністи в основному приїжджали з південно-східної Англії, поселенці з інших регіонів Англії, Шотландії та Ірландії переїхали до кінця XVII в. і до початку XVIII ст. Не всі соціальні варіанти британської англійської були також представлені в рівній мірі. Основна частина переселенців була членами нижчих і середніх класів. Сам склад американського населення сприяв вживанню тих чи інших соціальних і регіональних варіантів мови.

XVIII ст. став періодом становлення норм англійської мови і в Англії, і в Новому Світі. Упорядкування та формалізація відповідно до стандартів і правильності, продиктованими логікою, латинської граматики і європейською культурою, міняли суспільне ставлення до мови. У той же час американський середній клас збільшувався і посилювався процес його освіченості. Пізніше з'явилися спроби американізувати мову, особливо завдяки Н. Вебстеру, автору енциклопедичного словника і орфографічного довідника американського варіанту англійської мови. Це був період самоствердження національних форм існування мови в США.

До кінця XVIII в. певні регіональні відмінності, так само як і «американський» акцент стали помітними.

Коли з'явилася стандартна мова освічених людей, деякі особливості вимови були виключені з їх мови, але регіональні варіанти стандарту допускалися (що збереглося і до цього дня). З розвитком освіти йшла тенденція до встановлення «правильності» мови. Регіональні стандарти вимови все ще допускалися, але почала приділятися увага «більш правильному мовленню».

Сполучені Штати все ближче підходили до того, щоб вибрати стандарт для країни. Вплив Бостона, який був місцем вищої освіти, відчувалося на більшій частині країни. Громадська освіта сильно впливала на зменшення варіативності всередині регіонів. Збільшення числа регіональних університетів, де відбувалося змішання вимовних типів в мові багатьох молодих мовців, також вплинуло на те, щоб зрівнялися варіанти вимови не тільки всередині регіонів, а й за їх межами. Порівняно небагато американців провели своє життя в одному місці, а якщо навіть і провели, то навряд чи вони уникли контактів з американцями з інших місць. В результаті цього люди різних соціальних класів, багато переміщалися по країні і ті які отримали вищу освіту, зберігали менше регіональних і місцевих типів вимови, ніж їхні батьки.

Розвиток найбільших міських центрів, заповнених високо мобільним і соціально розділеним населенням, змінювало старі зразки мовлення. У процесі стандартизації вимови величезну роль зіграв вплив стандарту радіо і телебачення. Таким чином, процес утворення національної стандартної вимови почав відбуватися в загальнонаціональних масштабах через суспільне утворення, високу мобільність і комунікацію, допускаючи регіональну варіативність вимови.

Отже, американська вимова сьогодні неоднорідна. Варіанти в американській вимові трактуються багатьма лінгвістами з точки зору регіональних стандартів. Щоб показати американські регіональні відмінності у вимові, більшість лінгвістів вказують на три типи вимови. Це, перш за все, Північ і Південь з найбільшим ступенем розбіжностей між ними і Захід, де варіативність має досить розмитий характер.

Приблизно до середини 40-х рр. нашого століття серед американських лінгвістів була поширена точка зору, що в американському варіанті англійської мови існують три основні типи вимови: східний, південний і загальноамериканський (відомий також під назвою Середнезахідний або північно-західний), які практично не «конфліктують» один з одним. Східний тип – це «безерна» вимова Бостона, Східної Нової Англії і міста Нью-Йорка. Південний – це «безерна» вимова рівнинних штатів півдня. Загальноамериканський – включає в себе безліч американських типів вимови іншої частини США, що не мають чітко виражених особливостей сходу і півдня. Цю класифікацію можна знайти у Уельса [6, с. 38]. Географічно GA (General American) охоплює всю країну від штату Огайо через Середній Захід до Тихоокеанського узбережжя. Незважаючи на існування регіональних відмінностей у вимові, багато лінгвістів визнають, що однією з найбільш істотних рис, що характеризують американську вимову, є процес стирання регіональних відмінностей, а також процес їх вирівнювання і генералізації. Фахівці вказують на високу однорідність вимови в АЕ.

Чим далі на захід, тим більше однорідність мовлення. Це можна пояснити тим, що східне узбережжя і південь США, обжиті переселенцями з Європи набагато раніше, ніж середній захід, південний захід і тихоокеанське узбережжя, мають набагато більш чітко виражені регіональні та соціальні особливості вимови. При цьому міста, як правило, відрізняються складним переплетінням різних варіантів вимови, які часто відмінні від тих, що є в оточуючих їх сільських територіях.

Регіональні стандарти і діалекти поступово зливаються один з одним, при цьому кожен регіон, зберігаючи свої власні індивідуальні риси, прагне взяти щось спільне, характерне для більшого числа місцевостей.

Як відомо, процесу конвергенції сприяє цілий ряд факторів: 1) демократизація освіти; 2) висока популяризація вимовної норми через засоби масової комунікації (радіо, телебачення); 3) висока внутрішньо- і міжнаціональна мобільність населення.

Отже, повертаючись до описаної вище класифікації регіональних стандартів і визначення стандарту, визнаного багатьма лінгвістами, охарактеризуємо риси і області його використання.

Три типу стандартного вимови американської англійської (Північна, Південна і вимова Мідленду) не є рівними за важливістю. Можна з упевненістю сказати, що вимова південних штатів США, наприклад, не є стандартною вимовою американської англійської. Південний тип специфічний тільки для цієї території і не поширений на Півночі.

Також відомо, що більшість типових особливостей американської вимови є характерними і для Півночі, і для Мідленду. Мідленд має кілька рис, які не виявляються в північному типі вимови.

Цікавий мовний статус загальноамериканського типу вимови (GA). Загальноамериканська вимова – приклад нерегіонального акценту, для характеристики вимови по всій території США, коли мова не є територіально забарвленою. Термін GA дуже часто використовується, але не завжди правильно вживається (it is much used and abused) і співвідноситься з мовленням західної частини країни (включаючи Техас і Оклахому і велику територію на схід від Міссісіпі, на північ від річки Огайо).

Загальноамериканський тип вимови майже всі лінгвісти співвідносять з «радіомовною» англійською, яка використовується дикторами радіо та телебачення на території США. У «Random House Dictionary of the English Language» термін «загальноамериканська вимова» визначається як вимова американської англійської, в якій проявляються деякі регіональні особливості: більшість дикторів радіо і телебачення Сполучених Штатів використовують загальноамериканський тип вимови. GA використовується в науковій, діловій та культурній сферах.

В даний час майже всіма лінгвістами визнається існування «неофіційного стандарту американської вимови». Американська англійська у вживанні професійних дикторів радіо і телебачення розвивається як неофіційна норма, при цьому наголошується, що на відміну від загальноамериканського типу вимови південний тип і вимова Мідленду залишаються регіональними стандартами американської вимови.

Останнім часом в США диктори радіо і телебачення почали проявляти більшу варіативність регіональних мовленнєвих зразків. Нововведення з різних регіонів повільно з'являються на телебаченні і радіо. І в той же час нові форми вимови можуть реалізуватися в засобах масової комунікації так само часто, як і в мовленні більшості освічених людей.

Традиційно диктори національного радіо кажуть в основному із західною, північною або з вимовою Північного Мідленду, де існує більше схожих рис, ніж відмінностей. Диктори, як правило, проходять спеціальну підготовку в так званих *pronunciation groups*, щоб їх вимова прийняла риси цих типів вимови. Існує безліч вимовних довідників, що пропонують правильну вимову.

Мовний довідник NBC, зокрема, служить в якості допомоги по стандартній загальноамериканській вимові. У передмові до довідника автори відзначають, що працівникам радіо і телебачення слід бути дуже уважними до своєї вимови, щоб «не обманювати» очікувань публіки. У дикторів, які є свого роду носіями вірцевої вимови, є зобов'язання не тільки пред'явити слухачеві новини, але також і вимовляти їх правильно.

Незважаючи на те, що з'являється регіональна варіативність у вимові в засобах масової комунікації, консервативний стандарт зберігається заради загального розуміння і правильності. Регіональний же варіант вимови, в свою чергу, може бути почутий в різного роду інтерв'ю, коли правильність і розбірливість не настільки істотні. Це пов'язано з тим, що вживання національної та регіональної норм залежать від стилю мовлення. Так, при читанні новин від диктора потрібна максимальна увага до своєї вимови, а в жанрі бесіди вимога до правильної вимови слабшає і можна очікувати вимову регіонального стандарту.

Таким чином, в даний час визнається існування в США національного стандарту вимови і регіональних стандартів вимови. При цьому зразком англійської вимови є мовлення дикторів радіо і телебачення, яке представлено загальноамериканським (північним) типом вимови. Північний регіональний стандарт, поряд з наближеним до нього типами вимови Мідленда і Заходу, є найбільш поширеною і регіонально нейтральною вимовною формою, яка, завдяки популяризації її на радіо і телебаченні, набуває статусу національного вимовного стандарту.

Література:

1. Лабов У. Исследования языка в его социальном контексте / У. Лабов. – М.: Новое в лингвистике. – Вып 7. – 1975. – 482 с.
2. Лингвистический энциклопедический словарь / гл. ред. В. Н. Ярцева. – М.: Советская энциклопедия, 1990. – 682 с.
3. Шахбагова Д. А. Фонетическая система английского языка в диахронии и синхронии / Д.А.Шахбагова – М.: Интерарк, 1992. – 288 с.
4. Шевченко Т. И. Социальная дифференциация английского произношения / Т.И. Шевченко. – М.: Высшая школа, 1990. – 142 с.
5. Dictionary of American Regional English. – Cambridge: MA Belknap Press of Harvard University Press, 1985. – V.1. – 1064 p.
6. Wells J. C. Accents of English/ J.C. Wells. – Cambridge University Press. – 1982. – V.2. – 465 p.